

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél
íven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium:
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Régi ösvényeken.

Az emberek be fogják látni, hogy nem minden rossz, ami régi: ez a mondás kapta meg különösebben a figyelmünket a legutóbbi tanári székfoglaló értekezések alkalmával. A tudós tanár ezt a tételt egy tanítási módszerre alkalmazta, de alkalmazhatjuk bátran egyházi és állami közéletünkre, tudományunkra, művésztünkre, erkölcsünkre, világfelfogásunkra.

Nem mindig rossz, ami régi: ezt nem tudják, vagy nem akarják elhinni sokan, rendszerint olyanok, kik nem veszik maguknak a fáradságot a bírálat tárgyává tett kérdést alaposabban megismerni, hanem előzetesen elfogadott igazságot hirdetik a legújabb (— nyugati nyelven: *utolsó* —) divat egyedül idvezítő voltát.

Persze, — nem mindig *jó*, ami régi és nem mindig veszedelem, ami új. Sőt az emberiség előhaladását, boldogságát, az emberi élet szépülését, egyáltalán minden haladást az újítóknak köszönhetünk és szörnyű szerencsétlenség volna az emberiségre, ha mindig azok tudnának felül maradni, kik a *quieta non movere* elvét hirdetik. Az újítók, sőt a maguk idejében veszedelmesnek tartott újítók, akik a meggyőződésükhöz fanatikus ragaszkodással mertek szembeszállni a fenyegető zsarnokkal és a tömeg dühével, s áldozták fel készséggel életüket is, — ezek az újítók voltak az emberiség jóltevői, nem pedig a Pató Pálok vagy a mester szavára vakon esküvő gyarló epigonok.

Nem csoda hát, ha az újítók szerelme elragadja a szíveket s akiben lélek vagy, inkább húz az újítókhoz, mint a maradiakhoz. Ám a rokonszenvenek nem volna szabad elhomályosítani a látás világosságát s nem volna szabad abból a feltevésből indulván el, hogy ami régi, mindig rossz, nem is hallgatni meg a régi rend, a régi felfogás, a régi izlés védelmezőit.

Nem vagyok kíváncsi a te istenedre — hallottam nem egyszer művelt s tanult emberek

szájából, olyanokéból is, kik nem tudnák összeegyeztetni lelkiismeretükkel, hogy közönséges, mindennapi kérdésben véleményt mondjanak addig, míg a szóban forgó ügy minden részét teljesen megvilágítva nem látják.

Hagyj békét a Jézussal, lehetnek nagy-szerűek a tanításai a maga idejében, de még akkor fagyúgyertya sem volt, most pedig villany-nyal világítunk, — mondja a másik s ha vita támadna afelől, mi is volt a világító szerszám a Jézus korában, nyilván nem restelné a fáradságot lehetőleg pontosan megállapítani, hol milyen lámpákat használtak abban az időben, de a Jézus tanításait megelőlszik azokból a könyvekből ismerni, melyek a keresztyénségnek csak fogyatkozásait tárják fel.

Nem mindig rossz, ami régi, — rájönne erre nagyon sok fiatal óriás, ki nem látva meszszebb a középkornál, jogot, erkölcsöt, tudományt meg akar menteni az egyház zsarnokságától s véres verejtékkel kísérletez egy jobb, egy igazi nemes altruista életfelfogás kiformalásán, mert — mi pár évezred óta kész, belátta, hogy neki kell megcsinálni.

Amint korlátoltság szüli a minden újítástól makacs idegenkedést, úgy az ítélő képesség fogyatékosságára vall az újnak mindenáron a régi fölé helyezése.

Balgaság anathémát zúgni az új úton járók ellen, de biztosabb megmaradni a régi ismert ösvényen. Ez nem vezet labirintusokba s ezen aki nyitott szemekkel jár, megláthatja mindazt, ami új s elfogadhatja, ami jó az újból.

Egyházunknak s egyházunk intézményeinek olyan munkásokra van szüksége, akik régít és újat bölcsen mérlegelve, mindeneket megpróbálnak s ami jó, azt megtartják.

A debreczeni öskollégium új tanárait székfoglaló értekezéseikből ilyenekül ismertük meg s mint ilyeneket, meleg szívvel s a legjobb reménységgel üdvözljük.

Tanári beiktató.

Folyó hó 11-én öt debreczeni kollégiumi tanárt iktattak be ünnepélyesen hivatalába. Ez az ünnepélyes aktus jelentős az újonnan szervezett kollégium történetében, mert az egyetem felállítása óta ilyen beiktatás nem volt.

A nagy jelentőségű ünnepélyen az egyházkerületi elnökség részéről gróf Degenfeld József főgondnok úr volt jelen, mivel püspök urat gyengélkedése akadályozta az eljövételben. Az ünnepség részletes leírása helyett hozzuk a megnyitó és üdvözlő beszédek, melyekből lapunk tisztelt olvasói maguk elé képzelhetik az egész ünnepély lefolyását.

Dr. Kun Béla kollégiumi igazgató megnyitó beszéde.

Méltóságos Gróf, Egyházkerületi Főgondnok Úr!
Mélyen tisztelt Közönség!

Tanítsatok minden népeket, — ennek a parancsnak a református egyház, mint mindenütt, Magyarországon is, megalakulásától fogva igyekezett minden erejével, sőt erejét meghaladó áldozatokkal eleget tenni. Főiskolái, köztük a mi debreczeni kollégiumunk, e cél szolgálatában kettős munkát végeztek: egyrészt terjesztették általában a tudományt, másrészt neveltek munkásokat, akik a tanítást teljesítsék, — pásztorokat és doktorokat. Ennek a régi és az egyház létfeltételéül szolgáló feladatnak betöltésére a debreczeni kollégium képes maradt, bárha a debreczeni tudományegyetem felállításával kapcsolatban akadémiai tanszakai megszűntek is. A tudomány széles körben terjesztését s a tudományos

munkásságra előkészítést nem lankadt, sőt fokozódó erővel és hatással végzi gimnáziuma s a tanítás munkájára alkalmas férfiakat nevel tanítóképző-intézete.

Minthogy azonban épen a tudományos kutatást, a tanítást, a maga alapkövéül tett egyház, nem elégedhetik meg azzal, hogy a tanítás végzéséről az elemi iskolában gondoskodják, a kollégium főhatóságának, a tiszántúli egyházkerületnek bölcs vezetősége talált és talál módot arra, hogy a tanítás munkáját a templomok és a magasabb iskolák szószékein teljesítők nevelésének munkájából is kivehesse a kollégium a maga részét.

Az egyházkerület által a kollégium akadémiai tanszakainak megszűnése után szervezett lelkész-képző-intézetben már eddig két tudós tanerő működik s ezeknek egyike foglalja el most tanszékét, Erdős Károly úr, a theologia licentiatusa, kit ezzel az előkelő tudományos fokozattal a bécsi cs. kir. evang. theol. fakultás tisztelt meg s kinek, mint kollégiumunk volt kitűnő tanítványának és nagybuzgóságú széniorának kiváló képességeit a legjobban ismertük.

A többi székfoglaló tanár urak nem újonnan szervezett, hanem már régebben meglevő katedrákat töltenek be, úgy, hogy az ő örvendetes megnyerésük más oldalról veszteségen alapul. A megüresedett négy tanszék előbbi betöltői közül kettő a most is dúló rettenetes háborúnak áldozata lett. Kovács István, a tanítóképző-intézet igen jeles mennyiségtan tanára, a harctéren szerzett betegségben, — dr. Újvárosi Szabó Gyula, a gimnázium kiváló képzettségű, mindenütt méltán szeretett és dicséret tanára pedig magán a harctéren fejezték be sok szép reményre jogosító fiatal életüket. Dicsőség a hazáért halni, — ezzel szoktuk magunkat vigasztalni; de csak addig, míg nem közvetlenül ér a gyász, — mert ha ránk

Tárca

A tiszántúli református egyházkerület önkéntes hadikölcsöne 1794-ben.

A napoleoni háborúk idejéből érdekes bizonyosság maradt reánk a tiszántúli református magyarság áldozatkészégének.

A tiszántúli református egyházkerület ugyanis 1793 szeptember 17-én tartott közgyűlésében elhatározta, hogy az egyházkerület összes templomaiban kihirdetteti a francia háború költségeire való adakozást, mivel a terhes költségekkel járó háború megkívánja, hogy a Felséges királyt minden hívei segítsék s mert valamiképen ebben a segítségben, mind ebben az országban, mind más országaiban Ófelségének, majdnem mindenféle felső és alsó rendek jó példával mentek elől, szabad akaratok és tetszések szerint, akitől mi telék, ajándékokat adván Ófelségének, azonképp a tiszántúli református magyarságnak is illendő ebben az állapotban, ezzel is megmutatni Felséges királyunkhoz való hűségét, amint azt ezelőtt

való időkben is az alkalmatosságokhoz képest sokszor megbizonyította.

A közgyűlés eme határozatából, az egyes egyházmegyék espereseihez küldött püspöki körlevélben azután, mely egyszersmind a templomi hirdetés teljes szövegét is magában foglalta, — illendően felkértek és intettek a hívek, hogy mind a Felséges királyhoz való hűségetől és kötelességektől, mind pedig azoktól a sok és nagy jótéteményektől indítatva, amelyeket a Felséges király és annak dicsőséges elődeitől, közelebb pedig néhai József és Leopold királyoktól, a vallás szabadságában vettek, — adjanak az említett célra, ami tőlük telhetik, önként és szabad akaratokból és amit elszánnak, ki-ki vigye és szolgáltatassa a rendes egyházi szolgának és az eklésia kurátorának kezéhez, kik az ajándékozónak neveit és adományát feljegyzik és ahova illik, oda fogják beszolgáltatni, mert az ilyen önként való ajándék a közönség jogának fentartására; az adakozónak dicséretére és érdemeik nevelésére, egyszersmind pedig hitsorsosaiknak javára fog szolgálni, mivelhogy Ófelsége a hűségnek ezeket a jeleit és gyümölcseit királyi kegyelmességgel fogja venni.

méri csapását a sors, hiába való minden filozófia, keservesen sajog a seb, mint ahogy vérzik még ma is a mi szívünk kedves elvesztett társaink után.

Egy tanszék nyugalomba vonulás által üresedett meg. Dr. Nagy Zsigmond, a germán nyelvtudomány terén sok tudományos érdemeket szerzett és tudományos körökben tisztelt névvel bíró tanártársunk betegsége miatt volt kénytelen idő előtt elhagyni tanszékét, melyen kiváló képességei birtokában még sok érdemes munkát végezhetett volna. Nyugalmába, melyben a tudományos munkától bizonyára nem szűnik meg, áldás-kívánásunk kíséri.

Egyik társunkat pedig, dr. Csűrös Ferencet, aki aránylag ifjú kora mellett egyik legkitűnőbb munkása volt intézetünknek, Debreczen sz. kir. városi közönségének kitüntető bizalma városi tanácsosi székbe hívta el. Új munkakörében, hol kollégiumunknak is sok javára lehet, kiemelkedő erényeinek ismeretében a legmelegebben üdvözöljük.

Az így megüresedett három gimnáziumi és egy tanítóképző-intézeti tanszék közül a gimnáziumnak a Szártory-alapítványból fenntartott latin-német tanszékére dr. Benigny Gyula választatott meg, ki már eddig is a legszebb tudományos sikerekkel dicsekedhetik. A két latin-magyar tanszék egyikén dr. Barcza Józsefet üdvözölhetjük, kollégiumunk gimnáziumának a maga idejében legkiválóbb volt tanítványát, ki a kisújszállási főgimnáziumban eltöltött másfél évtizedes működése alatt mind beváltotta azokat a nagy reményeket, melyeket hozzá gyermek-ifjú korában tanárai és tanuló társai hozzáfűztek; a másikon pedig Dékán Sámuel, volt sepsiszentgyörgyi tanárt, kinek rendkívüli készsége a nyelvtudományok terén és a pedagógiában méltán felkeltette a szakkörök érdeklődését és nagyrabecsülését. A tanítóképző-intézet mennyiségtani tanszékére a választásra jog-

sult testület bizalma Gáspár Albertben nyugodott meg, ki, mint azelőtt debreczeni gimnáziumunk helyettes tanára, a legjobb véleményt szerezte meg.

Ezek a tanár urak fogják ez alkalommal kollégiumunk ősi szokása szerint székfoglaló értekezését megtartani. S amikor őket, mint hivatalukba ünnepelesen most beiktatandókat szívből üdvözölve, értekezésük felolvasására kérem, — nem mulasztatom el az alkalmat, hogy kollégiumunk nevében hálás köszönetet nyilvánítsak fenntartó-testületeinknek, különösen az egyházkerületi elnökségnek azért a nem lankadó buzgóságért, körültekintésért és szeretetért, mellyel kollégiumunk fejlődését folyamatosan előbbre viszik s közelebből most is igen kiváló erővel gyarapították a kollégium munkásainak táborát.

Mély tisztelettel üdvözölve körünkben egyházkerületünk bölcs vezérét, egyházkerületi főgondnok úr ömeltóságát, valamint a kollégium többi fenntartó-testületeinek, Debreczen sz. kir. város és a debreczeni református egyház megjelent képviselőit, sajnálattal jelentve, hogy főtiszt. püspök urunkat betegsége megakadályozta a megjelenésben, — hálás köszönetet mondok a mélyen tisztelt közönségnek az érdeklődésért s mostani ünnepélyünket megnyitom.

(Ezután a beiktatandó tanárok: Erdős Károly lelkész-képző-intézeti docens, Barcza József, dr. Benigny Gyula és Dékán Sámuel gimnáziumi és Gáspár Albert tanítóképző-intézeti tanárok olvastak fel részleteket székfoglaló értekezéseikből.)

Gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok úr a következő beszéddel üdvözölte a tanszéküket elfoglaló tanárokat.

Nagytiszteletű és Tekintetes Tanár Urak!

Meghallgattuk és pedig nagy érdeklődéssel hall-

Az adakozásra való felhívás igen szép eredménnyel járt, úgy, hogy Erdélyi Pál, a debreczeni kollégium akkori számvevője, a tiszántúli szuperintendenciában levő református egyházak által a francia háború költségeire önként, jó akaratjokból konferált és a venerabilis traktusok esperesei által beadott pénzekből összesen 3599 Rhénes forint 33¹/₂ krajcárt szolgáltatott be a debreczeni királyi harmincad pénztárába, mely összeg a következőképen oszlott meg az egyes egyházmegyék között:

1793 nov. 15 Heczei Dániel középszolnoki esperes beadott 124 Rhf. 50 kr.

1794 jan. 14. Ugyanaz 37 Rhf. 16 kr.

1793 nov. 2. Kabai Tóth József nagykunsági esperes 577 Rhf. 59 kr.

1794 jan. 12. Szentmiklósi Sebők Sámuel békési esperes 1036 Rhf. 54 kr.

1794 május 7. Kiss Mihály nagybányai predikátor 27 Rhf. 45 kr.

1794 jan. 12. Fóris Ferenc nagybányai esperes 179 Rhf. 47 kr.

1794 jan. 14. Cserepes Mihály bihari egyházmegyei tanácsbíró 253 Rhf. 21 kr.

1794 márc. 13. Mátá Sándor bihari esperes 41 Rhf. 18¹/₂ kr.

1794 jan. 15. Nánási Abrahám máramarosi esperes 55 Rhf. 08¹/₂ kr.

1794 febr. 16. Hunyadi Sámuel érmelléki esperes 184 Rhf. 47 kr.

1794 márc. 12. Molnár Péter szabolcsi esperes Soltész János bátori lelkésztől 34 Rhf. 51¹/₂ kr.

1794 ápril 28. Szentpéteri Zsigmond szabolcsi egyházmegyei jegyző 5 Rhf. 32 kr.

1794 márc. 31. Kocsis István debreczeni egyházmegyei esperes 309 Rhf. 12¹/₂ kr.

1794 május 7. Szentmihályi egyház Bethlendi Dániel espereshez 50 Rhf.

1794 ápril 27. Fadgyas István szilágyi esperes 103 Rhf. 20 kr.

1794 ápril 27. Kalmár Pál ugoocsi esperes 50 Rhf.

1794 ápril 27. Kondor Boldizsár beregi esperes 247 Rhf. 32 kr.

1794 május 4. Martsa Mózes szatmári esperes 275 Rhf. 29¹/₂ kr.

*

gattuk meg azon szép értekezéseket, melyeket most beiktatásuk alkalmával előadtak.

Ezen előadásuk, valamint az egyházkerületi közgyűlés alkalmával letett esküjük s az ugyanazon alkalommal teti ígéretök alapján most már teljes megnyugvással bizzuk ősi kollégiumunk különböző tanszakainak fiatalságát, tanítás és nevelés szempontjából a nagytiszteletű és tekintetes tanár urakra.

Amidőn mai beiktatásuk alkalmából, a magam és gyengélkedése miatt távol maradt elnöktársam a püspök úr nevében is tisztelettel és a legnagyobb szeretettel üdvözlöm Önöket, azon kérést intézem Önökhöz, hogy itteni működésük közben a tudomány érdekein kívül sohasem tévesszék szem elől drága magyar hazánknak, valamint szeretett református anyaszentegyházunknak érdekeit, melyek ezen kollégium tanári karai előtt mindenkor vezérlő csillagokként ragyogtak.

Isten tartsa meg Önöket hosszú időig s áldja meg tanári működésüket, hogy az mindenkor hasznára, dicsőre és dicsőségére legyen úgy a hazának, mint anyaszentegyházunknak és az ősi kollégiumunknak.

Kiss Ferenc lelkész-képző-intézeti igazgató üdvözlő beszéde

Lic. Erdős Károly docenshez.

Nagytiszteletű Lelkész-képző-intézeti Docens Úr!
Kedves Kartársam! Ha nem a bibliát idézem, nem szoktam apodiktikus igazságokkal dobálózni, azért nem állítom, hogy nem lehet, csak érzem, hogy

1794 május 18. Dékány Benedek úr maga személyében 4 Rhf. 30 kr.

Összesen 3599 Rhénes forint 33 $\frac{1}{2}$ krajcár.

Ez az összeg az akkori viszonyokhoz képest elég tekintélyes summának mondható, főleg, ha meggondoljuk, hogy az a legcsekélyebb pénzbeli jövedelemmel bíró, különben is szegény hívek templomi adakozásából gyűlt össze, aránylag rövid idő alatt, t. i. 1793 októberétől 1794 május haváig, úgy, hogy még a világ legszárazabb okmánya, a német nyelven kiállított hivatalos nyugta is szükségét érezte elismerni azt az őszinte, hazafias buzgóságot (wahres, patriotisches Eifer), amellyel a tiszántúli református egyházkerület egyes gyülekezetei, a francia háború terheinek könnyítése okából Ő Császári és Apostoli Királyi Felségének segítségére siettek.

A tiszántúli református egyházkerület levéltárában levő eredeti okmányokból közli:

Herpay Gábor.

alig van felségesebb élethivatás, lelket melegítőbb munkatér, mint ennek az Isten-áldotta becsületes, jó magyar népnek anyagi boldogulásán, lelki üdvösségén munkálni. Közvetlenül teszik ezt lelképásztornaink, kiknek munkája, mert célját direkté szolgálja s így az eredmény, a munka gyümölcse szemek előtt van, igazán boldogító s újabb munkára serkent. Közvetve munkálják azok, kik a leendő lelkészt e munkára előkészítik, képesítik. E munka azonban közvetlen gyümölcsöket nem terem, látható eredményekkel nem kecsegtet, közfelfogás szerinti sikerekkel nem inspirál. Ki keresi a gyakorló lelkész buzgó, odaadó tevékenysége után felsarjadó gazdag áldásban az eredőket, melyeknek, ha nem fő, de nagy részük volt a hatást kiváltó nagy eredményekben? Ki gondol a gyönyörű szőttes bámuló nézésében a konstruáló szellem, a művészi kivitel fakó széken ülő mesterré; a modern tűzéréség döbbenetes eredményei méltatásában esik-e szó a szürke professzorról, kinek tudása, ihlete adta a gondolatot a pokol e klaszszikusai előállítóinak; az új kenyér holdog élvezése elvezeti-e a lakomázó háláját, gondolatát a barázda rögei közt a vetés munkáján verejtékező egyszerű munkásig? Nem. Az aratási ünnepre a vetőket nem szokták összeszedni s a siker, az elismerés, a koszorú a legtöbb esetben az utolsó kézé.

A munkához, mely másokban, mások által s mások számára termi a babért s mint tényleges birtokosoknak, másoknak számolja el a befektetés haszonrészesedését, ehhez a munkához lélek, céltudat s alázat a hivatottság ismertető elemei.

Lélek, mely felülemelkedik a szokásos mérlegeleken s elég nagy arra, hogy a jövőért munkálva s annak legbiztosabb alapjait rakogatva, a maga homályban maradását nem keserüli, sőt észre sem veszi.

Céltudat, mely tisztán látva a feladat nagyságát s az ahoz vezető utak nehézségeit, előre és folyton egy helyre nézésében tudomásul sem veszi a másokra nézve talán fontos, de reá nézve egészen kis-szerű mellékkörülményeket.

Alázat, mely nem jött, hogy mások: az emberek, a világ, a jelen, a jövő szolgáljanak neki elismeréssel, földi előnyökkel, kitüntetésekkel, mely nem házal, ami joggal illeti, azért sem, hanem szerényen félre vonul s boldog, ha ő szolgálhat másoknak, ideáloknak, lelke feleinek.

Kedves kartársam! Lelked, céltudatod, alázatod ismertek s ifjúságod dacára, vagy talán annál inkább példaként világítanak előttünk. Lelked szárnyuhánása körülöng minket egészen az ihletig, céltudatod merész útra inspirál fel egész a célig; alázatod leroskaszt s egyben felemel az alázat Uráig.

Isten Lelke van lelkeddel, Isten célja valósul meg benned, Isten dicsőül meg lényed s munkád szelid alázatában. Isten küldött: tudom, Isten hozott: érzem, Isten áldjon meg: kívánom.

Karai Sándor főgimnáziumi igazgató üdvözlő beszéde

Barcza József, dr. Benigny Gyula és Dékán Sámuel tanárokhöz.

Kedves kartársaim, gimnáziumi tanár urak! Tanári karunk nevében az örömmel azzal az érzésével köszöntöm önöket, amely minden élő szervezetet el-

tölt, amikor a szenvedett veszteségek után erejének gyarapodását érzi.

Amidőn önök tanári munkásságuk előbbi helyéről, ahol az erkölcsi elismerésnek teljes mértékben részök volt, ide kívánczoltak, bizonyára az erő érvényesülésének az a tágabb tere vonzotta önöket, amely e főgimnáziumban a nemes becsvágy előtt nyitva áll és a kötelelességteljesítésnek az a súlyosabb terhe, amely itt vállukra nehezedik. Mert ez intézet az átlagosnál nagyobb követelményeket támaszt tanáraival szemben mind a tudományban, mind a tanári munkában és hivatottságban. Nagyobb követelményeket támaszt ösi, jó hírnevénél fogva, amelyet minden tanári nemzedéknek ápolni és gyarapítani kell. Nagyobb követelményeket támaszt széleskörű érdekeltiségénél fogva, amely a debreczeni egyházon és Debreczen városán túl a tiszántúli egyházkerületre, sőt az egész hazai reformátusságra kiterjed. És nagyobb követelményeket támaszt ebből folyó központi helyzeténél és kötelelességszerű vezető szerepénél fogva. Mindehhez hozzájárul újabban az a körülmény, hogy a helybeli egyetemen meginduló gyakorlati tanárképzésnek jó mintákra lesz szüksége.

Azok az erkölcsi vezéreszmék, amelyek az ifjúság nevelésében hagyományyszerűen vezetnek bennünket: a becsületes, képmutatás nélkül való vallásosság, az emberszereteten és igazságszereteten alapuló erkölcsiség és az üres szólamokat megvető, de a kötelelességteljesítésben mind a halálig áldozatrakész hazaszeretet.

A háború tanulságai megváltoztathatják nevelési rendszerünk kereteit; a rendszernek ezeket az alapelveit nemcsak hogy meg nem ingatták, hanem még jobban megerősítették. A harctéren küzdő tanítványaink magatartása, a leveleikben megnyilvánuló büszkeség és hála, amellyel az itt beléjük sugallt szellemről emlékeznek, a legfényesebb igazolása iskolánk nevelő hatásának.

A tiszta erkölcsnek erre az alapjára, minden országnak talpkövére, a jövőben is biztosan építhetünk; annál biztosabban, mert ezek az erkölcsi érzelmek magyar népünknek a természetében gyökereznek. Azt eddig is tudtuk, hogy magyar köznépünk értelmesebb a hirhedt nyugati kulturnemzetek népénél; ez a háború megmutatta, hogy erkölcsre nézve is jobb. Az a szinte emberfeletti lelki erő, amelyet katonáink ennek az irtóztos háborúnak legirtóztosabb helyzeteiben tanúsítanak; az az öntudatos és méltóságos nyugalom, amellyel népünk e sorsdöntő küzdelem kimondhatatlan szenvedéseit viseli; és az az emberséges érzés, amellyel a fegyvertelen ellenség iránt viseltetik: e nép értelmi és erkölcsi értékét oly felsőséges színvonalon tünteti fel, amely nemzeti önértékünket, a nemzet jövője iránti hitünket és jogunkat megdönthetlenné teszi.

A népben meglevő nemzetfentartó energiák azonban csak akkor érvényesülhetnek, ha olyan vezető osztálya van, amely ez energiák fokozott és tudatos hirtökában a nép értelmi és erkölcsi erőit szervezni és kormányozni tudja. Vita tárgya az a politikai érdek miatt különben ide nem tartozó kérdés, hogy a háború után szükséges-e új jogot adni a népnek. Minden vitán felül áll azonban annak a parancsoló szüksége, hogy a nemzet vezető osztálya a nép iránt új kötelelességeket rójjon magára: tudásban és erkölcsben legyen erősebb, kötelelességteljesítésben

és együttérzésben fegyelmezettebb, a nép benne ne eltartottját, hanem minden dolgában gondviselőjét, gyámolítóját, példaadóját lássa.

A vezető osztály szellemi és erkölcsi műveltségének a középiskola veti meg az alapját és a felsőbb oktatás tetőzi be. Amilyenek ezek az iskolák és — mert az iskola lelke a tanár, — amilyen ez iskolák tanárainak szelleme, olyan lesz a nemzet értelmisége; és amilyen az értelmiség, olyan lesz maga a nép is, a nemzetnek ez a leggazdagabb és legbecsesebb erőforrása.

Ime, kedves kartársaim, a nemzetevelésnek így felfogott szolgálatára fogadjuk mi önöket körünkbe hivatott dolgozótársakul. Közös munkánkat tegye az Isten áldása sikeressé!

Dr. Veress István tanítóképző-intézeti igazgató üdvözlő beszéde

Gáspár Albert tanárhoz.

Méltóságos Gróf Egyházkerületi Főgondnok Úr!
Mélyen tisztelt hallgatóság!

A Röntgen-sugarak által, amint tanítóképző-intézetünk beiktatott tanára, Gáspár Albert kartársam, székfoglaló értekezésében előadta, — a közönséges sugarak előtt láthatatlan tárgyak láthatókká válnak. A Röntgen-sugárhoz hasonló feladata van minden tanárnak, minden tanítónak az ő növendékeivel szemben; elméjének a képzettség által megerősített sugarával be kell hatolnia a növendékek még gyöngé értelmi világába s innen, ebből a titokzatos mélységből napvilágra hozni az elrejtett kincseket, kifejleszteni a tudásnak kezdetleges elemeit. A fény fényt szül, a szikra új szikrát ébreszt. És ha az öröm által keltett érdekekben fokozat van, akkor alig lehet szebb, magasabb, tisztább öröm, mint az, amelyet a tanár, a tanító érez növendékeinek szellemi ébredésén, értelmök megvilágosodásán.

Minden tanítóképző-intézet egy Röntgen-sugárforrás, ahonnan apostolokat küldenek ki a nép közé, hogy értelmök világával bevilágítsanak a tudatlanságba, amely gyakran átláthatatlan sűrű köd gyanánt borul az emberek nagy tömegére. Apostolokat nevelni a nép számára az egyháziasságnak és a hazafiságnak a debreczeni kollégiumban uralkodó hagyományos szellemében: ez a mi tanítóképző-intézetünknek s az abban működő minden tanárnak a feladata. A tanítóképző-intézeti tanár-állásnak nem a külsőség, a rang ad díszet, hanem a nemes cél, a népnevelés magasabb ügyét előmozdító hivatás. Ez az állás egyszerű, mint az a nép, amelynek szolgálatára küldünk ki tanítókat; egyszerű és mégis eszményi, mert a tanítóképző-intézeti tanárok a tanítók tanítói s így, ha nem is közvetlenül, de közvetve irányítják a magyar nép gondolatvilágát. És hogy ez mit tesz, mutatja a most folyó világháború, amelyben nem a bárdolatlan nyers tömegeké, hanem a kulturáé a siker. Amennyire csak a történelem századán a múltba visszatekinthetünk, a népnevelésnek a tömeglélekre gyakorolt átalakító hatása még sohasem mutatott oly fényes sikert, mint a jelenlegi világháborúban. A magyar tanítók azzal a nehéz, fárasztó munka nyomán fakadó eredménnyel, hogy a magyar népben rejlő, a műveltség iránt fogékony őserőt, mint köszörűs a gyémántot: kicsiszolták, érzelmi világokban a

hazafiságot, a lelkesedést, áldozatkészséget felélesztették s ébrentartották. — megismertették velök a fegyelmezetttség nagy erejét, — örökre beirták nevöket hazánk történetébe. Ebben az eredményben — dicsekedés nélkül elmondhatjuk — nem csekély része van tanítóképző-intézeteknek. A feladat még nincsen befejezve, sem a képzőintézeti tanárok, sem a tanítók részéről. Miként a gyémántot sem lehet egyszerre fényesre köszörülni, — a nép lelkét is csak hosszú időre terjedő munkássággal lehet a kultúra magasabb légrébe emelni.

Ehez a nemes hivatáshoz nyertünk mi a debreczeni református tanítóképző-intézetben egy ifjú, új erőt, Gáspár Albert kartársunkban, aki mély képzettsége, már eddig is előnyösen ismert paedagógiai bánásmódjával biztosítékot nyújt nekünk arra, hogy fontos missziót teljesítő intézetünknek erős oszlopa leend. Fogadja beiktatása alkalmával részemről tanárkarunk üdvözlét s azon jó kívánatát, hogy a feltettünk örökös Gondviselés tartsa meg közöttünk sokáig s tegye gyönyörűséggé hivatását, amely nem egyéb, mint a református egyház, a magyar haza és a magyar nép szolgálata!

Egyház

Konfirmációi oktatásunk.

Néhány év óta, amióta alkalmam van, figyelemmel kísérem ilyenkor tavasz idején egyházi lapjaink hirdetési rovatait. Újabb, meg újabb konfirmációi kátékat ajánlanak s mintha csak kényelemszeretűnkre pályáznának az írók és kiadók, leghatásosabb ajánlásul rövidségüket hangsúlyozzák. Pedig alig van fontosabb és gyümölcsözőbb munkája a lelkipásztornak, mint épen a konfirmációi oktatás. Olyan komoly és alapvető munkának kellene ennek lenni, mint az írni-olvasni tanításnak az iskolában. Az egyházba való hivatalos felvétellel itt ülteti át a lekipásztort a gyenge plántákat a veteményes kertekből az anyaszentegyház termő mezejére. Ha az átültetés gondosan történik, akkor a tanító kezéből átvett gyermek folytonos lelki vezérlés alatt áll s az ifjúság közötti munkálkodás által az anyaszentegyház virágzó termő fájává lesz.

Miért van hát mégis, hogy egyházi életünkben ezen a téren van talán a legnagyobb rendszertelenség? A legtöbb helyen még csak nem is a lelkészek végzik ezt az áldásos munkát. Másutt nem ismerik még a konfirmációi kátékat sem s a hittan sákramentomi részének megtanításával eleget vélnek tenni mindenféle oktatásnak. Ismét másutt a hatod-osztályos növendékeket az iskolai tanítás közben készítik elő s csak a vizsgák után olyan időben konfirmálják, amikor nem is vehetik fel közvetlen utána az úrvacsorát. Sorolhatnám tovább egész a végtelenségig a rendszertelenség példáit, de hiszen ezek mind tudott dolgok s parancsolólag követelik, hogy nagy felelősségünk tudatában valami rendszerről gondoskodjunk. Konfirmációi oktatásunk középpontjává az örökéletű Heidelbergi Kátét kellene megtennünk. Ez természetesen megkívánná, hogy ezt a munkát a lekipásztorok az egész vonalon kivénnék a tanítók kezéből.

Általában valami nagy közönyösség észlelhető

hitigazságaink mélyebb ismerete iránt hívek és pásztorok között egyaránt. Annyira hiszünk azoknak igazságában, hogy magunk se törődünk velök s híveinket se nagyon tanítjuk azokra. Pedig reformátoraink kezében ez volt a legerősebb fegyver s az öntudatos vallásos életnek mi közöttünk is ez lenne az erjesztő kovásza. Lám, római katolikus testvéreink felismerték ezt s náluk már a népiskolai vallás-tanítás magvát is a katechizmus alkotja. Adhatnánk mi is egy olyan általánosan kötelezővé tett kátét növendékeink kezébe, amely a Heidelbergi Káté gondolatmenetét követve, lehetőleg annak eredeti kifejezéseivel volna megírva, úgy, hogy ez az ismeret alapját is képezhetné a mi vasárnapi kátémagyarázásunknak is. Úgyis minden káté, mely ezt a célt szolgálja, a minden káték legtökéletesebbjéből: a Heidelbergi Kátéből van meritve. Csakhogy ez a munka aztán nagyobb körültekintést és több fáradságot követelne. Ezt a munkát az iskola elvégzése után, általánosan megállapított időben, csak a lelkész végezhetné. Az ifjúsági egyetek szervezése már megindult egész egyházkerületünkben, megvan hát az alkalom is az ifjú egyháztagokkal való további foglalkozásra s az öntudatos vallásos élet munkálására.

Ne felejtjük el, hogy a konfirmációi oktatás az utolsó, a visszahozhatatlanul utolsó alkalom arra, hogy az iskola ápoló kebeléről leszakadt jövendő egyháztagjainkra a közvetlen oktatás által maradandóbb hatást gyakorolhassunk s őket az ifjú élet sokféle áramlatai között egyházunk szeretetében egy nagy közös célra egyesíthessük.

Gesztelyi Nagy Béla.

Iskola

Ismétlő-iskoláink vallásitanítása.

Most, midőn e lap hasábjain többen irtak népis-koláink jövőjéről és tantervnek, tanítóképzésnek újabb, intenzív alapot kívánnak adni: épen időszere-ülleg jött Sinka Lajos cikke a fenti cím alatt.

Ha van javítani való elemi iskolai ügyünk körül: nem annyira a tanterv, nem a tanítóképzés valamelyes reformja fogja azt fölépíteni, hanem az a lélek, melyet az iskolába a vallást tanító egyén oda visz. Mert, bárki mit mondjon: tantervünk jó, tanítóképzésünk kellő és fokozatosan haladó színvonalon áll. Nincs okunk kicsinyleni azt az ifjúsági anyagot sem, melyet a mi képezdeink kebelükön melengetnek. Nem lehet okolnunk itt-ott tapasztalt eredménytelenség miatt a fizetés rendszert sem és a kezdő fizetés csekélységét sem. Mert hiszen azt, ki nem hivatott tanító: tizannyi fizetés sem teszi jó tanítóvá s ha lélek szerint az, minek lenni kell: a mai fizetés mellett is ki fog emelkedni s hivatása magaslatára jut.

Sokkal közelebb fekvőnek tartom elemi iskolai oktatásunk fejlesztésében azt, hogy eddigelé nagyon kevés gondot fordítottak tanügyi szaklapjaink a népis-kolai tananyag feldolgozására. Egyházkerületünk adott ugyan megbízást több „Vezérkönyv” megírására, de elkészítésük és kiadásuk késik. A mai idők nem is épen kedvezők rá. Pedig, ha volt valaha szükséges, első sorban ez lesz az egy szükséges dolog a közel jövőben, mikor a világháború folytán üresen

maradt sok iskolába a gyakorlatot kezdő ifjú tanító-sereg bevonul. Különösen erre lesz szükségünk egyházi iskoláinkban a vallásitanítást illetőleg, még pedig első osztálytól fel, az ismétlő-iskolákig és az ezekkel egy fokon és színvonalon álló különféle szak- (tanonc-)iskolákig.

Közelebbről épen az ismétlő-iskolások vallásitanítását tartva szem előtt, el kell ismernünk, hogy a tiszántúli egyházkerület olyan teljes, olyan szép tantervet dolgozott ki és adott kezükbe a vallásitanítóknak, hogy azt, mint kitűzött elérendő célt nem a minimumnak, hanem a maximumnak kell tekintenünk.

És mi itt a cél?

Tantervünk szerint „a magyar református egyháznak hívő, öntudatos, áldozatkész tagokat nevelni, a növendékekkel a biblia, különösen az újszövetség olvasása alapján a keresztyénséget megismertetni“.

Tehát: Biblia olvasás alapján!

De, édes Istenem! hányféleképpen lehet olvasatni a bibliát? Pedig az ismétlő-iskolások első évi tananyaga ez. A biblia olvasása alapján kell velők megismertetni Jézus élettörténetét, ezen az alapon, Jézus példázatai nyomán Isten országát, majd az első hívők keresztyéni életét és az első keresztyén egyházak történetét.

Ha már ezzel a szép, de nehéz feladattal egy a bibliában teljes jártassággal bíró, a bibliai nép környezetének élettörténetében kellő ismerettel rendelkező egyéniség van megbízva: kezében a könyvek könyvével a célt talán eléri, vagy legalább megközelíti. De mit csinál az az ifjú segédlelkész, vagy vallásitanítással is megbízott tanító, ha az ígéretről, ha a teljes időről, az Úr születése idejében élt zsidó nép anyagi, erkölcsi helyzetéről, avagy a körülük élők társadalmi életéről, hitéről, vágyairól stb., stb. kell beszélnie, hogy a biblia tanítását megérttesse tanítványainak szívébe, lelkébe oltsa? Olvasatni fogja a bibliát? Értelmezni fogja szavait, kifejezéseit? Jézus születésének történetét ismertette, olvastatja Lukács evangélioma 2. részét? Talán énekelte is: „Hogy eljött az idők teljessége s bétölt minden szentek reménysége“.

Nem teszem fel, távol áll tőlem minden leki-csinylése az ifjú nemzedéknek, — mondom: nem teszem fel, hogy a vallásitanító ne tudna valamit adni a növendéknek, ami az olvasott bibliai részt marandóan szívébe vigye. De mennyire megkönnyítené munkáját, ha tanítói egyéniségének megkötése, korlátok közé szorítása nélkül irányító példány állana előtte, melyet egyéniségének teljes odaadásával elevenítene amaz élő kővé, melyen az egyház épült, áll és diadalmaskodik.

Ne vegye tőlem senki tolakodásnak, vallásitanítással foglalkozó vitézeink pedig fogadják kegyesen, fogadják jó szívvel, ha egy pár biblia olvasási példát mutatok be, úgy, amint én az ismétlő-iskolások vallásoktatását elképzelem és amint régebben iparostanoncokat oktattam.

—dr.—

(Folytatjuk.)

Tudomány

A Jézus mítosz kérdéséhez.

Az újabb negatív kritika fölteszi ezt a kérdést: „élt-e valóban Jézus?“ s a felelete az, hogy Jézus nem létezett, hanem személyéről ó-testamentomi s pogány typosok nyomán mítosz alakult ki. A kérdés egyébiránt elég bonyolult s különböző árnyalatokban bővölködő. Ide tartozik Strausz istenember eszméje, melynek hallgatagon már nincs köze a történeti Jézushoz s ugyancsak az ő nevéhez fűződik Hegel és Schleiermacher után Jézusnak minden csoda s metaphysika kötelékeiből kibontott pusztá emberi képe. Aztán az egészen radikális irány kétségbe vonta az összes új-testamentomi iratok igaz eredetiségét, hitelességét, ezzel természetesen Jézus létezését is. — Ezzel az iránnyal egyidőre esik az a vélekedés, mely a későbbi zsidóság apokalyptikus és apokrif irataiból igyekeznek világosságot vetni a Jézus életére és öt ezen iratoktól tenni függővé; a zsidó rabbik pedig a talmudtól teszik függővé Jézust s az evangéliomot a talmud kivonatának akarnák feltüntetni, míg némelyek az evangéliomban buddhista tanokat, illetve gondolatokat vélnek felfedezni.

Bauer Bruno (Kritik der. ev. Gesch. d. Synopt. 1841.; Christus u. die Caesaren 1877.; Kritik d. paul. Briefe 1850—52.), a holland Loman (Theol. Tijdsch. 1882., 1883., 1886.) s az angol Edwin Johnson (Antiqua mater, London 1887.) képviselik a legradikálisabb irányt. A keresztyénség eredetét részint Sencával, részint az alexandriai Philóval hozzák kapcsolatba, tehát hogy az részint görög-római filozófia, részint a görög-zsidó vallásbölcészlet tovább fejlődése. S miután a tan meg volt, ahhoz könnyen kialakult a Jézus személyéről szóló mítosz is.

A pozitív kritika szerint a páli levelek korai eredetűek, nagobbára az 50-es évek folyamán keltek s különösen a négy főlevélnek (római, két korinthusi, galatai) hitelessége kétségen kívül áll s így a Jézus történeti létezésének igen korai bizonyítékai. A holland theologusok azonban: Loman, Pierson, Naber stb. azoknak hitelességét tagadják, habár a végső következményt, Jézus létezésének tagadását még nem érintették.

Az amerikai W. B. Smith szerint (1906), a keresztyénség nem Jeruzsálemből, mint központból terjedt szét, hanem több gyúpontja volt annak s Jézus tana már meg volt Jézus előtt s a zsidóknál Jézus ideje körül a hellén diasporákban el volt terjedve.

Az összes páli levelek hitelességének elvetésével megtámadta Jézus létezését is: Kalthoff Albert (Das Christusproblem, Grundl. einer Socialtheologie Leipz. 1903.; Die Entstehung des Christentums 1904.) kezlyűt dobott az egész modern theologianak s különösen W. Bousset-val volt kiélesedett s elkecseregett harca. (Was wissen wir von Jesus? 1904. 1. Aufl. 1906. 2. Aufl.). Megtámadták még Kalthoffot Thikötter (Dr. Kalthoffs Schrift „Das Christusproblem“ beleuchtet, Bremen 1903.; Kalthoffs Replik beleuchtet 1903.), Henke (Die Zeugnisse aus der Profanlitteratur ü. d. Enst. d. Christ. Protestblatt 1903. No. 19., 20., 25., 26.), Weinel (Das Christusproblem, Prot. blatt 1903. No. 32—34.).

Ezekre válaszolt aztán Kalthoff „Freies Wort“

és „Was wissen wir von Jesus? Eine Abrechnung mit Prof. D. Bousset in Göttingen“ c. füzetekben.

Kalthoff nem a vallást akarta megsemmisíteni, hiszen maga is vallásos ember akar maradni, de fölépésével mindenesetre azon kérdés elé állította a keresztyénséget, hogy ez fennállhat-e Krisztus nélkül? Mig egyfelől műveiben rámutat azokra az erőkre, melyek a keresztyénség létrejöttét elősegítették, addig másfelől elébünk állítja azt a vallástörténeti lehetőséget, mely szerint valamely vallás-alakzat előállhat alapító nélkül is s az alapítót aztán mythicus módon később állítják a mozgalom élére. Senart és Kern szerint Buddha nem ember, hanem naphős volt, bár általában Buddha történeti létezését elismerik, míg Zarathustra történeti létezésének tagadása komolyabb természetű.

Kalthoff különösen a félúton megálló liberális theologia ellen irányítja támadását. Mig az orthodoxiának Jézusa egy az evangéliomok Istenemberével, addig a liberális theologia erről az istenemberről lenyírbált minden csodást, minden természet-fölöttit s Jézus marad moráltanító. E nézeten teszi túl magát Kalthoff, hogy a maga szociál-theológiáját diadalra vigye. Az individualisztikus módszerrel szemben a szocialisztikus és realiztikust állítja szembe, mely szerint a kultusz-egyesületeket, illetve általában a történetet nem egyes hősök befolyásából, hanem a nagy politikai, gazdasági, szociális tömegmozgalmakból magyarázza. Ezek a mozgalmak, kultusz-egyesületek aztán egy-egy Istent, vagy hőst választanak védnökül, így Krisztus sem volna más, mint egy nagyobb arányú mozgalom isteni védnöke. Akként járt el tehát Kalthoff a liberális theológiával, Jézus létezésének tagadásával, mint Strausz a supranaturalismussal és racionalismussal, hogy ez a hegeli theológiát segítse győzelemre.

De hát Kalthoff szociál-theológiájának útját állják a páli hiteles levelek és a profán irodalom bizonyosságai, melyek ellen újabb bizonyítékot felhozni nem tudott, viszont fentemlített ellenfelei kéllőleg meg is cáfolták. Csak utalunk tehát azok irataira. — Kalthoff mintegy behunyja a szemét kora kitűnő theologusainak munkája előtt, melyek Jézust az őt körülvevő világ árjában tüntetik föl s azzal kapcsolatban ismertetik. Ő az olyan szellemeket, mint pl. nálunk Kossuth, Petőfi, kultur-productumoknak tekintti s nem akar arról tudni, hogy ha a nagy idők megtermik is nagy szellemeiket, de ezek viszont korukat alakítják át. A történet e kettőből áll.

Az összehasonlító vallástörténet területén sok tekintetben analógia vonható a buddhismus és keresztyénség között, de ha a buddhismus okmányforrásai Buddha halála után 230 évre tehetők s mégis Buddhának, mint vallásalapítónak történeti létezése csekély kivétellel meg nem tagadtatott, mennyivel kevésbé tagadható meg Jézusnak, mint Megváltónak, történeti létezése azon okmányok mellett, melyek az első századból veszik eredetüket s Jézus életéhez oly közel állanak.

Ami pedig az analógiát illeti, hát a vallástörténet nem mutat-e föl olyan parallel vallásképződményeket, melyek földrajzilag egymástól meg nem közelíthető helyeken keletkeznek s így tehát a két vallás-alakzat egymástól való függéséről szó sem lehet?

A föld bármely részén lakó, egymástól legtávolabb élő emberek lelke mélyén ott nyugosznak azok

az isteni kéz által beplántált erők, melyek mindenütt hasonló gyümölcsöket hoznak létre.

És amidőn az evangéliomok is kétségtelenül oly alkatrészekkel rendelkeznek, melyek Jézusra vezetnek vissza, rendelkezünk oly szilárd támaszpontokkal, melyek Jézus történeti létezése felől teljes garanciát nyújtanak. Teljesen nyugodtak lehetünk tehát Kalthoff támadásával szemben, melynek meg volt az az indirekt haszna, hogy a pozitív irányzatot tette buzditotta, hogy érveit, bizonyosságait, a keresztyénség alapjait is tisztábban körvonaloza.

Lássuk most már azokat a nem keresztyén, aztán keresztyén, de nem bibliai bizonyosságokat, melyek Jézus történeti létezése mellett tesznek tanúbizonyosságot.

Jézus élete kutatói első sorban Flavius Josephusra szoktak hivatkozni. Antiquitates c. munkája két helyét szokák idézni. Az egyik azonban gyanús, amennyiben későbbi interpolációnak tűnik föl. A másik nem kétség tárgya. Az egyik hely szerint (Antiqu. 18. 3. 3.) Jézust bölcs férfinak nevezi; Messiásnak mondja s idézi harmadnapon való föltámadását. Ez gyanús. Így csak keresztyén írhat. Josephus pedig nem az volt. A másik hely (Antiquit. 20. 9. 1.) így hangzik: Ananus főpap a törvényszék elé állította Jakabot, testvérét Jézusnak, az úgynevezett Christusnak. Ha e hely hiteles, úgy egy zsidó ember az első század vége felé (85—95) bizonyosságot tesz Jézusról, mint Messiásról, már t. i. a nép felfogásában.

Tacitus Annaleseiben (116 körül Kr. u.) megemlíti Jézus kivégeztetését Poncius Pilátus alatt s babonás szektájának Judeában, sőt Rómában való elterjedését. Ugyanekként emlékezik meg Jézusról Sueton 120 körül (Nero. Cap. 16.). Az ifjabb Plinius 112—113., Bithynia helytartója, Trajanus császárhoz írott levelében a keresztyéneknek tartományába való elterjedéséről, Krisztusnak, mint egy Istennek énekelt hymnusokról tesz említést. Celsus, a keresztyénségnek egyik leghevesebb ellensége, 180 előtt egész újtestamentomi irodalmunkat ismeri, mely természetesen Krisztus személye körül forog.

A biblián kívül álló keresztyén irodalom termékei közül megemlítiük: Kelemen első levelét 95 körül, ismeri a zsidó és római levelet s idézi a korinthusi első levelet. Justin martyr 150 körül arról tesz említést, hogy az evangéliomokat vasárnaponként felolvassák a gyülekezetekben. Marcion (140—160) a gnosticus vallásbölcész, egybegyűjtötte az első újtestamentomi iratgyűjteményt: 10 páli levelet s Lukács evangéliomát. E körülmény bizonyítja azok nagy tekintélyét s azt, hogy már régóta ismeretesek voltak. A levelekből vett belső érvek is azok eredetisége mellett s oly adott irányokról szólnak, melyek kizárják azt, hogy azok hamisítvány volnának s azt, hogy azok a második század termékei volnának, mely időben pl. a pogányok peritoméjáról szóló vitáról szó sem lehetett már.

E kérdéshez forrásokul felemlítem: Dr. Lencz Géza: A keresztyénség előállása. Debreczen, 1913., különösen 1—12. lapokat; Otto Schmiedel: Die Hauptprobleme der Lebens Jesu-Forschung, Tübingen 1906., 8—16. és 105—113. lapokat; Fritz Barth: Die Hauptprobleme de Lebens Jesu, Gütersloh 1911., 1—4. lapokat.

Juhász László,
győrteleki ref. lelkész.

Irodalmi szemle

A Lelkészegyesület 11. száma a vezércikkben „A lelkészi javadalom mennyisége és minősége” cím alatt mond el megfontolásra méltó gondolatokat; majd özvegy papnék leveleit közli oly célból, hogy azok segítségre sarkallják az olvasókat. Lapunk folyó évi 5., 9. és 10. számaiban önálló cikkekben foglalkozott ezzel a kérdéssel, azonkívül a Különfélék között a 11. és 106. lapokon a segélyezés gyakorlati példáját is bemutattuk. Érezzük egyházunk eme gyötrő sebet s kérjük olvasóinkat, hogy kíséreljék meg a hozzászóláson kívül a tetteles gyógyítást is. Most, mikor a földi haza érdekében elesettek özvegyeinek és árváinak sorsát anyagilag is felkaroljuk, gondoljunk adományainkkal azoknak az özvegyeire is, akik a mennyei haza javára munkálkodván hunytak el. Nem hisszük, hogy lenne olyan sajtó-organum, vagy egyházi szerv, amely készséggel ne fogadná el és ne nyugtázná az e célra történő nemes adományozásokat.

Diákvilág VII. évfolyam, 6. szám. (1916 február.) Szerkeszti Deme László; kiadóhivatal: Budapest, VIII., Üllői-út 16/B. A tartalmas ifjúsági folyóiratban figyelemre méltó a gondolatokat ébresztő eme három cikk: Expectator: A legnagyobb hatalom; B. J.: Halál és Fosdick E. H.: Az imádság természetes volta.

Feldült tüzhelyeinkért! címmel Dick Manó budapesti könyvkiadó 40 lapnyi illusztrált füzetet küldött szét az országba, hogy a benne foglalt leírás és felszólítás útján a Háborúban Feldült Tüzhelyeket Újraépítő Orsz. Bizottság céljait szolgálja. A felszólítás szerint a szenvedett kár pótlásához még négy millió korona volna szükséges; ezért kéri a kiadó és a bizottság az anyagi támogatást.

Szeressétek ellenségeiteket! Vasárnapi iskolai mese, írta: Kiss Géza kákiesi református lelkész. A Keresztyén Lelkipásztor vasárnapi iskolai könyvtára 1. Ára 8 fill. 100 drb 7 korona. 7 lap. 16°. — A Keresztyén Lelkipásztor kétségtelenül hasznos munkát végez, amikor népszerű vallásos iratok terjesztésére vállalkozik és helyesen teszi, ha e nemből olyan jártas szerzőket szólaltat meg, mint pl. Kiss Géza, akinek ez az írása valóban bájos kis mese. — Őszintén ajánljuk olvasóink pártoló figyelmébe!

Halottaink

Elek László a debreczeni református főgimnázium h. tornatanára, a 2. honvéd-gyalogezred tartalékos hadapródja, folyó hó 12-én, súlyos szenvedés után meghalt. Döbbenetesen hatott reánk ez a hír, pedig micsoda kérdés foglalkoztat bennünket jobban ma a halálnál. Elek L. Hódmezővásárhelyen született 1892-ben. Gimnáziumi tanulmányait is itt folytatta, majd Budapestre ment, ahol tornatanári oklevelet szerzett. A világháború kitörésekor épen önkéntesi évét szolgálta, így természetesen mindjárt az elsők között került a harctérre. Előbb a szerb harctéren küzdött, majd északra vezényelték, ahol sok nehéz, véres harcot harcolt meg, míg a lemergi nagy csatából súlyos baloldali tüdőlövessel kórházba került. 1915 szeptemberében, mint hosszasan szabadságolt katona, h. tornatanári állást vállalt a

debreczeni főgimnáziumban. Mi, akik ismertük, szerettük őt, mint igaz, jó barátot, becsültük, amikor láttuk diákjai közt erejét túlfeszítve munkálkodni és féltettük, amikor megtudtuk, hogy tanítványai kérésének engedve, mind több és több munkát vállalt magára. Féltettük, mert az a kis golyó olyan sok veszélyt rejtve állott szíve felett. Talán az a golyó egy beszédes intőjel volt, amely azt mondta neki: siess, dolgozz, mert missziód lejár. És le is járt; korábban, mint gondoltuk. Február végén már betegen ment el Szegedre felülvizsgálatra s ime néhány nap még s a halál elvégezte munkáját.

Kedves barátunk! Emlékedet hűségesen meg fogjuk őrizni. Legyen pihenésed nyugodt a mindenható Istenben.

Cserényi Lajos szentmártonkátai református tanító, életének 27., tanítóságának 7. évében, a szerbiai harctéren teljesített szolgálata alatt kapott betegségében, a brassói tartalékkórházban elhunyt. — Tetemeit Hódmezővásárhelyen, szülővárosában helyezték végső nyugalomra.

Béke poraira!

Különfélék

Test és lélek.

Úgy tanultuk az iskolában, úgy ment át a köztudatba is, amint az Írás tanítja, hogy az ember két főrészből áll, testből és lélekből. Időrendileg a teremtés története előbb szól a testről, azután a lélekről, az életben szintén mindig előbb mondjuk, hogy testből és azután hogy lélekből.

Lehet, hogy ez csupán megszokás, amiről sürgőtelen gondolkozni. De lehet viszont az egyén, avagy nemzedék világnézetének kifejezője is. Az p. o. tény, hogy az ókor szellemének az felett meg, hogy a test állott első helyen és akit meg akartak bélyegezni, annak első sorban is a külső fogatkozásait sorolták fel. Ezt a megítélési módot annyira vitték, hogy messze időkre kiható jelmondatá tették: mens sana in corpore sano.

A keresztyénség, mint sok egyébben, úgy ebben a gondolkodásban is más irányt mutat. A Mester határozottan hangoztatja, hogy a test nem használ semmit, a lélek az, ami megelevenít. A lelket kell hát megerősíteni, hogy hatalmassá, úrrá legyen főképen a test kívánságai, az anyagi világ hatalmaskodásai felett. A test eszerint csak úgy jön számításba, mint a lélek készséges eszköze. Természetes dolog, hogy minél épebb a test, annál inkább tudja őt használni a lélek; ám a test állapotáról nem lehet következtetni a lélekre, aminthogy a rozoga hangszeren játszás alapján nem mondhatunk kicsinyítő bírálatot a művésztől. A gyakorlati élet azt mutatja, hogy törekeny testben is nem egyszer nemcsak ép, hanem hatalmas lélek lakik, mely ha talán nem bír is érvényesülni kifelé, annak oka a test erőtelen volta.

Sisiphusi munkát végez az emberiség. A közelebbi múlt korszak folyamán a természet erőinek meghódításával meggyarapodott az anyagi erő és amint túlsúlyra jutott, ime testvér testvér ellen, keresztyén nemzetek keresztyén nemzetek ellen fordítják a lélek és szellem vívmányait, az emberiség boldogságára és tökéletesbedésére szánt találmányokat. Emitt a technika vívmányaiban, amott a mammon varázsában bizakodnak és amikor a zűrzavaros tömkelegből menekülni akarnánk, megrettenve látjuk, hogy némely vak népzérek nemcsak erőtelen a lelke, de már-már lelke sincsen.

Minthogy tehát a lélek drágább a testnél, éljünk lélek szerint, hogy az Isten Lelkének a mi lelkünkben való lakozása nyilvánvaló legyen életünkön.

A lelket meg ne oltjátok!

□

Népszerű főiskolai előadások. A múlt félévben megkezdett szabad egyetemi előadásokat a debreczeni m. kir. tudományegyetem tanácsa felújította és március hó 12-től április hó 18-ig a vármegyeháza dísztermében népszerű főiskolai előadásokat tart. Az előadások rendje: Március 12., vasárnap d. e. 11 órakor: 1. Zoványi Jenő egyetemi tanár: A reformáció Debreczenben és a Tiszántúl. (I. előadás.) 2. Dr. Kiss Géza egyetemi tanár: A jogrend életképessége. Március 14., kedden este 6 órakor: Zoványi Jenő egyetemi tanár: A reformáció Debreczenben és a Tiszántúl. (II. előadás.) Március 16. és 18., csütörtökön és szombaton este 6 órakor: Dr. Milleker Rezső egyetemi tanár: A földkéreg élete. (Vetített képekkel.) képekkel.) Március 21. és 23., kedden és csütörtökön este 6 órakor: Dr. Pap Károly egyetemi tanár: A honfoglaló magyarok műveltsége. (Vetített képekkel.) Március 24. és 28., pénteken és kedden este 6 órakor: Dr. Haendel Vilmos egyetemi tanár: A hatalmi csoportok erőmérlege. Március 30., csütörtökön és április 1-én, szombaton este 6 órakor: Dr. Kovács Gábor egyetemi tanár: A világháború és a közgazdaság. Április 4. és 6., kedden és csütörtökön este 6 órakor: Dr. R. Kiss István egyetemi tanár: A magyar és közösügyi cimerről. (Vetített képekkel.) Április 7. és 11., pénteken és kedden este 6 órakor: Dr. Iványi Béla egyetemi tanár: A tűzérés fejlődése a XV—XVI. századokban. Április 13. és 15. csütörtökön és szombaton este 6 órakor: Dr. Mitrovics Gyula kollégiumi könyvtárigazgató: Az aesthetika alapvető elvei. Április 16., vasárnap délelőtt 11 órakor: A „Népszerű Főiskolai Tanfolyam“ intézményes megalkotása. (Az ülés programját később közöljük.) Április 17. és 18., hétfőn és kedden este 6 órakor: Dr. Tankó Béla egyet. tanár: A filozófia problémái. Az itt jelzett előadások közül lapunk megjelenéséig a három első volt meg. Zoványi Jenő két előadása tudásának gazdag tárházát csillogtatta. A refor-

máció céljainak és különböző típusainak ismertetése után, Magyarország reformáció korabeli helyzetét rajzolta. Majd rátért az egyes reformátorokra, országos törvényekre, zsinatokra és a superintendentiák szervezésére. Hatásosan mutatott rá az egyes világi főurak jelentős pártfogására, valamint György barát és Zabardi nagyváradi püspökök ellenakciójára. A jelen voltak teljes és hű képet kaptak Debreczen és Tiszántúl reformációjáról Mélius Péter felléptéig. — Kiss Géza „A jogrendszer életképessége“ cím alatt élénk előadásban mutatott rá arra, hogy az elegendő törvény hiányában előálló önkényeskedés és viszont, a törvény betűjéhez való rideg alkalmazkodás, egyaránt hibássá és tévessé teszik a jog alkalmazását. Hogy az ilyen hibák elkerülhetők legyenek, a felett a törvényhozásnak, bíráskodásnak és jogtudományoknak kell örködni. — Mindkét tudós előadót méltó elismeréssel honorálta az intelligens, szép számú közönség.

Március 15-e az Egyetemi Körben. A „Magyar Irodalmi Társaság“ munkáját, mint mindenben, úgy a március 15-e megünneplésében is a Debreczeni Egyetemi Kör vette át. Csak a forma, a keret volt új, a belső tartalom, a lényeg most is a régi maradt. Az ünnepséget ősi szokás szerint a kollégium udvarán tartotta meg a Kör, amelyen az udvart egészen betöltő hallgatóság vett részt, különösen a katonák száma volt nagy. Az ünnepséget a kollégiumi Kántus kezdte meg a „Talpra magyar“ szép előadásával. Utána Ferenczy Károly elnök mondott szívhez szóló beszédet, amelyben a megjelent öreg honvédek példaadását magasztalva, intette az egybegyűlteket a rájuk várakozó nagy munkára. Majd Thamó Béla 2. th. szavalta Ábrányi „Napok királya“ c. költeményét nagy hatással. Végül a kollégiumi Kántus énekelte a „Himnusz“t. A Petőfi-szobornál Balázs Győző IV. th. tartott gyűjtő, lelkes beszédet és utána az ifjúság megkoszorúzta a szobrot. — Ezután a Kossuth-szobor megkoszorúzása következett, amelynél ismét Ferenczy Károly IV. th. mondott szép, hazafias szónoklatot.

Március 15-e. A debreczeni református tanítóképző-intézet ifjúsága március hó 15-én délután 3 órakor, a kollégiumi énekteremben igen szépen sikerült hazafias ünnepélyt rendezett, amelyen felolvasás, ének- és zeneszámok, szavalat és melodráma gyönyörködtették a hallgatóságot. A műsor végén sikerrel adták elő Kisfaludy Károly Mátyás deák c. vigjátékát.

Egyetemi alapítvány. A szép és biztató fejlődésnek induló debreczeni tudományegyetem a helyi társadalom köréből jelentékeny alapítvány birtokába jutott. Szabó Istvánné, született Rab Aranka római katolikus vallású úrinő, a pár évvel ezelőtt vasúti baleset következtében elhunyt Ákos nevű, szépre-

ményű, derék joghallgató fia, valamint az 1914. évi augusztus 29-én Babuchow mellett hősi halállal kimúlt István nevű, hármas honvéd-gyalogezredbeli daliás főhadnagy fia áldott emlékének megörökítése végett, százezer korona értékű szőlőskertjét, házzal együtt, oda adományozta a debreczeni tudományegyetemnek alapítványul, oly módon, hogy a tőke a kamatok ötven százalékaival időről-időre gyarapítandó, amíg egy millió koronára emelkedik, azontúl pedig huszonöt százalékkal mindvégiglen, a többi hozadékból részben debreczeni egyetemi joghallgatók külföldi tanulmányozási célból, részben hármas honvéd-gyalogezredbeli tisztek további képzés okáért részesüljenek ösztöndíjban felekezeti különbség nélkül. Az alapítvány elnevezése „Szabó Ákos joghallgató és Szabó István hármas honvéd-gyalogezredbeli főhadnagy alapítványa”. A méltán legszebb reményekre jogosító, kiválóan hivatásos, intelligens eme két ifjú korai elhalálása felett kesergő szülék bizonyára ércnél s márványnál marandóbb módon örökítették meg felejthetetlen fiaik emlékét, amelyet százan, meg százan áldani fognak nemzedékről nemzedékre.

A debreczeni tudományegyetem kiépítése az eredeti megállapodás szerint örvendetesen halad előre. A tanügyi kormány a legnagyobb jóakarattal és hivatottsággal dolgozik a nagy mű mielőbbi befejezésén, mert hiszen itt a magyar nemzet kulturális életének hatalmas arányú fellendítéséről van szó. Bizvást remélhető, hogy 1917 őszén az óriási méretekben tervezett orvosi fakultás működése is megkezdődik, mivel az előfeltételek már majdnem teljesen biztosítva vannak. Az egyetem rektora és tanácsa, mint szintén az egyes tudománykarok, ernyedetlen buzgósággal és kiváló szakértelemmel munkálkodnak az egyetemmel kapcsolatos különböző intézmények megvalósításán s közelebből igen élénken és eredményesen mutatkozik az egyes szemináriumokban megindult és kifejtendő munkálkodás.

Legfelsőbb kitüntetés. A német császár és porosz király Buttykay Ferenc beregvármegyei főispánnak, a Munkácson és Beregszászon állomásozott német birodalmi hadfiak iránt tanúsított nemes figyelméért és a legfelsőbb szolgálat körül nyilvánított buzgalomáért, méltó elismerésül a másodosztályú porosz királyi koronarendet adományozta.

A doberdói templom úrasztalának felszerelése. Elismerésre méltó az az ügybuzgóság és áldozatos tevékenység, amivel a nagyközönség szeretete kegyeltesen felkarolni látszik a doberdói templom felszerelésének gondolatát. Csak most adtunk hírt e templom terítő-felszereléséről s már újabb adomány készit bennünket szólani. Somossy László kereskedő, a Vöröskereszt-egylet pénztárnoka, egy szép kivitelű ezüst kenyér-tálcát s hozzávaló terítőt juttatott a ti-

szántúli püspöki hivaalba. Dr. Baltazár Dezső püspök úr azonnal gondoskodott is, hogy az a hősök templomában mielőbb elhelyeztessék s használatba vételessék. Az Isten mindeneket lát, a cselekedetek nála számon vannak tartva!

Főiskolai gondnoki beiktatás. Folyó hó 7-én iktatta be a pápai főiskolai igazgató-tanács Kiss József esperes-lelkészt a főiskolai igazgatótanács lelkész-gondnoki székébe. A beiktatás alkalmával elhangzott beszédek a Dunántúli Protestáns Lap 11. száma hozza. Vivat et vigeat ad multos annos.

Egyházmegyei gyűlés. A debreczeni református egyházmegye április hó 4. és 5. napjain tartja meg tavaszi közgyűlését Debreczenben.

Szép adományok. A századok múlva újra éledt karánsebesi református egyház építendő templomában orgonára Eperjessy József kereskedő presbiter, Eperjessy Zsigmond egykori erdélyi püspök egyik leszármazottja, 2106 koronát adományozott; ugyanerre a célra Ligeti Gyula egyházi gondnok, m. kir. sőtárnok 100 koronát adott. Dicséretre méltó, vallásos és hazafias cselekedetek.

A szalontai református egyház március 12-én, mint március 15-ét megelőző vasárnapon, az istentisztelet után a hadi-özvegyek és árvák javára templomi gyűjtést rendezett. Ugyanerre a célra folyó hó 18-án és 19-én az elemi iskolás növendékekkel tartanak ünnepségeket. Szalontán egyébként a hadi-árva és özvegyek segélyezésére özv. Szikszay Lajosné és Debreczeni István lelkész elnöklété alatt bizottság alakult, amely már megkezdte áldásos segítő munkásságát.

A mezőtúri református főgimnázium tanári-kara és ifjúsága folyó hó 15-én délután öt órakor, a főgimnázium tornatermében a helyi hadiárva alapja javára hazafias ünnepélyt tartott, amelynek műsorán Csomasz Dezső és Marjay Károly lelkészek, Borsos Károly igazgató és Kolozsvári Aladár felügyelő-tanár szerepeltek, a jó hírű főgimnáziumi ifjúsági zenekaron kívül.

A mezőtúri presbiterium folyó hó 5-én tartott gyűlésében az eddigi 10%-os egyházi adót 15%-ra emelte. Az adószázalék emelésére azért volt szükség, mert a földadó leszállása folytán a 10% nem mutatkozott elegendőnek a szükségletek fedezésére.

Az ispotály története. Herpay Gábor, városi levéltárnok már régebb idő óta fáradhatatlanul dolgozik a debreczeni református ispotály történelmének megírásán. A becses munka kiadására a város az 1916. évi Koronázási-alap 600 koronás irodalmi díját ítélte oda az írónak, mely elismerő jutalmazással elősegítette azt, hogy a város és református egyház történelmének egyik tanulságos fejezete, méltóképen kidolgozva, az érdeklődők közkincese legyen.

Vitézségi érem, mint tanulmányi ösztöndíj-alap. Sarudy István zászlós, volt eperjesi joghallgató, néhai dr. Sarudy Vilmos jogtanár fia, a II. osztályú vitézségi érem után járó összeget évi 100 koronára kiegészítve, az eperjesi Theologus Otthonban lakó szegénysorsú evangélikus vallású joghallgatók támogatására ajánlotta fel nagylelkűen. E. Ö.

Protestáns-estély Pozsonyban. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Pozsonyi Köre március hó 6-án estélyt tartott, amelyen Pröhle Henrik pozsonyvárosi alesperes „A szülői szem“-ről beszélt. Előadása mély hatást keltett. Ezenkívül zongorajáték és szavalat élénkítette a műsort. E. E. E.

Új német hadikölcsön. Folyó hó 4-től 22-ig kibocsátották jegyzésre a negyedik német hadikölcsönt. A negyedik hadikölcsönben a Krupp ágyúgyár negyven millió márkával vesz részt. Ugyanennyit jegyzett Krupp a harmadik hadikölcsönre is.

Oktatás Szerbiában. A megszállott Szerbiában a katonai főkormányzóság elrendelte a kötelező iskolázást. — Eddigélé száz iskolát nyitottak meg, amelyekbe 15,895 gyermek jár.

A debreczeni városi múzeum néprajzi osztályának rendezését Zoltai Lajos múzeumőr és dr. Ecsedi István tanítóképző-intézeti tanár befejezték. A múzeumnak ez a része az alföldi pásztorélet szerszámainak egyedül álló legteljesebb gyűjteménye.

A napközi otthonok számát ötről hétre emelték s folyó hó 15-én rendeltetésüknek átadták

Jótekonycélú előadás. Szeghalmi Gyula folyó hó 11-én este 8 órakor és 12-én délután 6 órakor a városháza disztermében „Amerre a háború vihara dült“ címmel vetített képekkel kísért előadást tartott, amelynek jövedelmét a hadi-özvegyek és árvák segélyezésére fordítják.

A francia katolikusok háborús tevékenysége cím alatt Delay Pál francia író kiadta négy kötetes munkájának első kötetét. A magyar katolikusok háborús tevékenységéről szóló adatokat a Pázmány Védőiroda gyűjti.

Az időjárás szabályozása. Az Arad és Vidéke értesítése szerint, Vozáry Pál budapesti főmérnök elektromos hullámokkal sikeres kísérleteket végez annak kipuhatólására, hogyan lehetne az esőfelhőket elhajtani. Ez még csak hagyján. De hát kicsoda idézi elő a fellegeket és kicsoda ad korai és késői esőket.

Katolikus hadiárvaház. Lapunk 10. számában megemlékeztünk arról, hogy a debreczeni Katolikus Népszövetségi Otthon a helybeli katolikus hívek áldozatkészségére támaszkodva, katolikus hadiárvaházat óhajtott létesíteni. A folyó hó 12-én tartott ülésen megállapodtak abban, hogy kötelezvényt formálnak, melynek aláírója kötelezi magát bizonyos összeg (1, 2, 10 stb. kor.) havonkénti fizetésére. A

szükséges pénzüsszegek ily módon való előteremtését a szociálisták és baptisták kezdték, náluk bevált; most megtanulják tőlük a katolikus testvéreink; hát mi vajjon nem vehetnénk példát róluk?!

Az Egyházi Közlöny folyó év 10. száma a Neue Zürcher Nachrichten nevű, előkelő svájci katolikus organum nyomán érdekes cikket közöl a római kérdésről és a katolikusok köteleességéről. Taglalása folyamán arra az eredményre jut, hogy minden katolikusnak kötelessége a köztudatba bevinni és meggyökereztetni azt a nézetet, hogy az olasz garanciális törvény helyét a nemzetközi garanciának kell elfoglalni és a világháborút befejező békekonferencián a pápa részvételét biztosítani kell.

Filadelfiai magyarok az elesett magyar hősök hátramaradóitjainak. Filadelfiában, mint az Egyesült Államok más városaiban is, nemsokára a háború kitörése után az elesett magyar harcosok özvegyeinek és árváinak támogatása céljából magyar bizottság alakult, amely eredményes tevékenységet fejt ki. A bizottságnak, amelyben Filadelfia majdnem valamennyi magyar egyesülete képviselteti magát, sikerült az említett célra 2000 dollárt összegyűjtenie. Ezt az összeget az osztrák-magyar konzulátus útján eljuttatták rendeltetési helyére. A—y.

A „Vasárnapi Ujság“ március 12-iki számának háborús képei között különösen az olasz harcterről való képek érdekesek, amelyek azt mutatják be, hogy katonáink nemcsak harcolni, hanem szórakozni is tudnak. Szépirodalmi olvasmányok, tárca, nekrológ, egyéb közlemények, a rendes heti rovatok, irodalom és művészet teszik változatossá a tartalmat. Előfizetési ára negyedévre öt kor., „Világkróniká“-val együtt hat korona. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-u. 4.). — Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre 2 kor. 40 fillér.

Tartalom: Régi ösvényeken. — Tanári beiktató. Tárca: Herpay Gábor, A tiszántúli református egyházkerület önkéntes hadikölcsöne 1794-ben. — Egyház: Gesztelyi Nagy Béla, Konfirmációi oktatásunk. — Iskola: — dr. —, Ismétlő-iskoláink vallástanítása. — Tudomány: Juhász László, A Jézus mithosz kérdéséhez. — Irodalmi szemle. — Halottaink. — Különfélék. — Melléklet: Hivatalos értesítő 12. szám.

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Piac-utca 46-ik szám.

Telefon 304. szám.

Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet. Készít férfiruhákat, felöltöket a legjobb kivitelben, valamint teljes úri kelenyékét mérték után.

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

1356—1916. szám.

Valamennyi közép- és felsőfokú iskola Tekintetes Igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi február hó 28-án 22,253. szám alatt kelt s a boszniai travniki érseki főgimnázium érettségi bizonyítványai ügyében kibocsátott s a Hivatalos Közlönyben megjelenő intézkedésére figyelmét felhívom.

Tisztelettel vagyok

Debreczen, 1916. évi március hó 9.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1358—1916. szám.

Valamennyi református főgimnázium Tekintetes Igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi január hó 29-én 14,090. számú körrendelete (általam közöltetett a Debreczeni Proestáns Lap folyó évi február hó 12-én megjelent 7. számában 697—1916. szám alatt) pótlásául kiadott 22,762. számú körrendeletét tudomásul vétel végett alább közlöm.

Tisztelettel vagyok

Debreczen, 1916. évi március hó 9.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi minisztertől.
22,762—1916. V. szám.

Valamennyi tankerületi kir. főigazgatóságának.

KÖRRENDELET.

Folyó évi január hó 29-én kelt 14,090. V. számú rendeletem kiegészítéséül tudomás és további eljárás végett értesítem a kir. főigazgatóságot a következőkről:

Megengedem, hogy az említett rendeletben a katonai szolgálatban levő középiskolai tanulók részére engedélyezett magánvizsgálatokat azon tanulók, akik oly középiskolákba járnak, amelyekben a tandíjak az államkincstárba vagy a vezetésem alatt álló miniszterium által kezelt valamelyik közalapba folynak be, ha az előző iskolai félévben tandíjmentesek voltak, minden külön folyamodás nélkül tandíjmentesen tehessék le. Hívja fel azonban a kir. főigazgatóság a nevezett középiskolák igazgatóit, hogy a folyó tanév végén e tanulók tandíjmentes magánvizsgálatiról a vezetésem alatt álló miniszterium számvevőségéhez összefoglaló jelentést tegyenek.

Budapest, 1916 március hó 1-én.

Jankovich.

1338—1916. szám.

A tiszántúli református egyházkerület Nagytiszteletű Esperesi Karának.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi március hó 6-án 2823. eln. szám alatt a kir. tanfelügyelőkhöz intézett rendelete másolatát azzal a kéréssel közlöm, hogy tekintettel azokra a nagyfontosságú érdekekre, amelyek a hadsereg és az ellátatlan polgári lakosság gabonaszükségletének a megfelelő készletből történő kielégítéséhez fűződik, a hatósága alatt álló tanszemélyzetet utasítani méltóztassék, hogy amennyiben az elrendelt gabona rekvirálásoknál való segédkezésre felszólíttatnának, ezen felszólítás készséges teljesítését tartsák hazafias kötelességüknek.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1916. évi március hó 9.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.
2823—1916. eln. szám.

Valamennyi kir. Tanfelügyelőségnek és kirendeltségi Vezetőségnek.

Utalással a 3627—1915. eln. és a 48,853—1915. számú rendeleteimre, mihez tartás és további eljárás végett értesítem Tanfelügyelő Urat, hogy a most elrendelt gabona rekvirálásoknál az állami és községi elemi népiskolai tanítók munkája a felmerült szükséghez képest igénybe vehető.

Ezért intézkedjék Tanfelügyelő Úr, hogy mindazok a községi és állami elemi népiskolai tanítók, akik a most elrendelt gabona rekvirálásoknál az eljáró közigazgatási hatóság kiegészítésére a tényleges szükséghez képest igénybe vétetnek, a törvényhatóság vezetőjének a Tanfelügyelő Úrhoz intézett átiratára, a tanítási napokra szabadságoltassanak.

Ez a szabadság azonban 8 napnál tovább nem tarthat.

Több tanerős iskolánál a szabadságolt tanítót, a tankerület többi tagjai helyettesítik, akár osztályösszevonással, akár pedig váltakozó tanítási renddel.

A hitfelekezeti elemi népiskolák tanítóinak igénybe vétele és szabadságolása iránt az illetékes egyházi hatóság intézkedik.

Budapest, 1916. évi március hó 6-án.

Jankovich.

1413—1916. szám.

Valamennyi Tanintézet Tekintetes Igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi március hó 7-én 2965. en. szám alatt a folyó tanévi március hó 7-én 2965. eln. szám alatt a folyó tan-

gőben tartására vonatkozó rendeletét másolatban tudomásul vétel végett alant közlöm.

Tisztelettel vagyok

Debreczen, 1916. évi március hó 12.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.
2965—1916. eln. szám.

Valamennyi tankerületi kir. Főigazgatónak. Valamennyi kir. Tanfelügyelőnek és tanfelügyelőségi kirendeltség Vezetőjének. A felsőbb leányiskolák miniszteri Biztosának. A felső kereskedelmi iskolák kir. Főigazgatóságának. Budapest székesfőváros Tanácsának. Az iparoktatási Főigazgatónak.

Mint hogy a tankönyv-változtató tantestületi értekezletek függőben tartására vonatkozó 1576—1915. eln. számú rendeletemben felhozott okok, t. i. a háborús viszonyok és a közoktatás több ágában tárgyalás alatt álló reformok továbbra s fennállanak, tudomás és további eljárás végett értesitem Cimedet, hogy ezen rendeletemnek hatályát az 1916—7. tanévre vonatkozólag is kiterjesztem. Felkérem tehát Cimedet, hívja fel az illetékessége alá tartozó tanintézetek igazgatóságait, hogy a jövő 1916—7. tanévi tankönyv-változtatást tárgyaló tantest. értekezletet ne tartsák meg s amennyiben már megtartották volna, szíveskedjék Cimed az erre vonatkozó javaslatokat felfüggeszteni, illetve hatályon kívül helyezni.
Budapest, 1916. évi március hó 7-én.

Jankovich.

1414—1916. szám.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak f. évi március hó 3-án 30,000. szám alatt, a Kárpátok jelentőségének méltatására elrendelt ifjúsági ünnepély és azzal kapcsolatosan a kárpáti elpusztult falvak javára engedélyezett ifjúsági iskolai gyűjtésre vonatkozólag kiadott rendeletét alább egész terjedelmében közlöm s felkérem Nagytiszteletűségedet, miszerint a bölcs vezetésére bízott egyházmegyéje iskoláiban az ünnepély megtartását és a gyűjtés eszközzését elrendelni méltóztassék, hogy így hazánk mindenfokú és jellegű iskolája megfelelő anyagi áldozat hozatala mellett egy órát szenteljen a haza földje, különösen pedig a Kárpátok iránti szeretet és hála érzelmeinek megerősítésére és ápolására, az elpusztult kárpáti falvak lakó polgártársaink iránti rokonszenvnek és részvételnek pedig tettekben való megnyilvánulására.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1916. évi március hó 12.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.
30,000/1916. VI. a. ü. o. szám.

Valamennyi kir. tanfelügyelő úrnak és tanfelügyelőségi kirendeltség vezetőjének.

Valamennyi tankerületi kir. Főigazgatóságának.

Késő nemzedékek előtt is emlékezetes lesz az 1914—1915. esztendő, amikor az ellenség tömérdek hada hazánk vérrel szerzett és századok viharai között hiven megtartott szent földjére is benyomult, nérheterlen pusztulást és szenvedést okozva, ameddig eljutott.

Vitéz seregeink és ezeréve hűséges őrizőnk: a „Kárpátok“ bércei tartották vissza az ellenséget abban, hogy édes hazánkon keresztül gázoljon és szolgaságba hajtsa, nyomorba taszítsa országunkat. Végtelen hálával tartozunk ezért seregeinknek, de mérhetetlen a hálánk és részvétteljes szeretetünk a Kárpátok hegyoldalain és völgyeiben elterülő, az ellenség által feldúlt falvakat lakó polgártársaink iránt is.

Most tanultuk csak megismerni igazán, hogy e hegyek és bércek olyan természetes határai hazánk-nak, melyek felé a biztosság teljes érzetével tekint-hetünk.

A mai időkhöz méltó azért, hogy amidőn jövő boldogulásunkért naponta véres áldozatokat hozó nemzetünkről és hadseregünkről megemlékezünk, fordítsuk szemünket a Kárpátoknak vérrel áztatott hegyei-völgyei felé is, melyek természetadta helyzetük-nél fogva oly nagy mértékben támogatták vitéz seregeinket az ellenség visszaverésében, de amelynek közvetlen vidékén lakó polgártársaink az ellenséges betörések csapása alatt oly sok és emberfölötti megpróbáltatásoknak voltak kitéve.

E meggondolástól vezéreltetve, a tanuló ifjúságban a haza földjének és ezúttal különösen a „Kárpátok“ iránti szeretet és hálaérzet ápolására kívánok alkalmat nyújtani lelkes tanítóinknak és tanárainknak, amidőn elrendelem, hogy folyó évi május hó 1-én délelőtt 10 órakor az összes elemi és ismétlő népiskolákban, az alsófokú iparos és kereskedő tanonciskolákban, a felső nép- és polgári fiú- és leányiskolákban, a felső kereskedelmi iskolákban, a kisdédvönöképző-intézetekben, az elemi és a polgári iskolai tanító- és tanítónöképző-intézetekben, valamint a gimnáziumokban és a reáliskolákban a Kárpátok nagy — a most dúló világháborúban igazolást nyert — jelentőségének méltatása érdekében a *tanuló ifjúság számára ünnepély tartassék*. Megengedem, hogy ez alkalommal, az ünnepély után közvetlenül a tanuló ifjúság és a résztvevő közönség tettekben nyilvánuló áldozatkész hazaszeretetének kifejezésére, a Kárpátoknak hazánk védelmében elpusztult falvai javára gyűjtés rendeztessék.

Az ünnepélyre, melynek programját a Himnusz, az iskola tanítója, tanárja vagy igazgatója részéről megtartott alkalmi beszéd és a Szózat előadásában állapítom meg, nemcsak az iskolai, hanem a helybeli egyházi és világi hatóságok és a nagyközönség is alkalmas módon meghívandók.

A gyűjtést egy vagy két tanítós iskolában a tanító és a gondnoksági, iskolaszéki elnök együttesen végzik; több tanítós iskolában, valamint minden más egyéb tanintézetben az igazgató elnöklete alatt működő 2—3 tantestületi tagból álló bizottság intézi.

A tanuló ifjúságnak, valamint a megjelent közönségnek teljesen önkéntes adományai közvetlenül az ünnepély és a gyűjtés után, még az napon (május hó 1-én) késelem nélkül postára adandók azon a postai befizető lapon, amely a Néptanítók Lapja f. évi április hó 20-án megjelenő számának mellékleteként fog minden iskolához, tanintézethez megküldetni.

Ugyanezen a napon minden iskola részéről, mely *Cím közvetlen* főhatósága alá tartozik, az ünnepély lefolyásáról, valamint a begyűlt összegről *Címhez* jelentés teendő. *Cím* e bejelentések alapján a felügyelete, vezetése alatt álló iskolában, tanintézetekben eszközölt gyűjtés eredményét, valamint a főtisztelendő egyházi Főhatóságoktól bekérendő és nyerendő kimutatások eredményét is, külön felhívás nélkül, legkésőbb folyó évi június hó 1-éig tudodomásomra hozni tartozik.

Amidőn felhívom *Cím*et, hogy fentebbi rendeletet a felügyelete, illetőleg vezetése alá tartozó állami, községi, izraelita, egyesületi és magániskolákkal haladéktalanul közölje, felhívom egyúttal *Cím*et arra is, hogy az ünnepélynek méltó módon való megtartásáról saját hatáskörében is intézkedjék. Megjegyzem, hogy a tanítás e napon délelőtt 10 óráig rendszeren megtartandó.

Budapest, 1916 március hó 6.

Jankovich.

1414—1916. szám.

Mindenrendű Tanintézet Tek. Igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi március hó 3-án 30,000. szám alatt a Kárpátok jelentőségének méltatására elrendelt ifjúsági ünnepély és azzal kapcsolatosan a kárpáti elpusztult faivak javára engedélyezett ifjúsági iskolai gyűjtésre vonat-

kozólag kiadott rendeletét egész terjedelmében alább közlöm és elrendelem, hogy az abban foglaltak a mi felekezeti iskoláinkban is mindenekben foganatosíttassanak, hogy így hazánk minden fokú és jellegű iskolája megfelelő anyagi áldozat hozatala mellett, egy órát szenteljen a haza földje, különösen pedig a Kárpátok iránti szeretet és hála érzelmeinek megerősítésére és ápolására, az elpusztult kárpáti falvakat lakó polgártársaink iránti rokonszenvennek és részvétnek pedig tettekben való megnyilvánulására.

Tisztelettel vagyok

Dcbreczen, 1916. évi március hó 12.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

—
Kimutatás a sebesült és beteg katonák vallásos iratokkal való ellátására begyűlt adományokról. Szamoskőrödi egyház 6.40 K. Papi egyház 13.— K. Tiszaszentmártoni egyház 16.— K. Gávai egyház 18.— K. Zsákai egyház 45.66 K. Olcsvaapátii egyház 20.— K. Nyiracsádi egyház 30.80 K. Bihardobrosi egyház 3.— K. Váradlesi egyház 4.— K. Asztélyi egyház 8.— K. Túrriecsei egyház 19.10 K. Egrii egyház 31.52 K. Nagyberegai egyház 100.— K. Karczagi egyház 244.50 K. Tiszakeresztúri egyház 10.— K. Nagyszentmiklósi egyház 5.— K. Tiszacsegei egyház 20.— K. Vasmegyeri egyház 5.— K. Nyirtunái egyház 12.70 K. Matolcsi egyház 30.— K. Tiszaföldvári egyház 126.32 K. Zsadányi egyház 42.— K. Czégenydánadi egyház 12.— K. Tiszanagyfalui egyház 28.66 K. Körösladányi egyház 30.42 K. Mezősasi egyház 32.— K. Gyomai egyház 36.— K. Kisújszállási egyház 17.— K. Kisperegi egyház 32.— K. Mezőtúri egyház 29.41 K. Méhteleki egyház 22.28 K. Újkenézi egyház 15.— K. Paptamási egyház 45.— K. Mezőtelki egyház 12.— K. Tiszadobi egyház 109.18 K. Nagykárolyi egyház 70.— K. Püspökladányi egyház 197.64 K. Sarkadi egyház 160.— K. Tyukodi egyház 12.— K. Békéscsabai egyház 26.— K. Nyírbogáti egyház 50.— K. Nádudvari egyház 50.— K. Abádi egyház 94.15 K. Kisújszállási egyház 216.20 K. Hosszúpályii egyház 40.— K. Hosszúpályii fogyasztási szövetkezet 20.— K. Hiripi egyház 5.— K. Ombodi egyház 10.— K. Rákóczifalvai egyház 10.— K. Gyulaházi egyház 51.25 K. Toldii egyház 20.31 K. Nyírbogdányi egyház 20.— K. Kisvarsányi egyház 10.— K. Az előző számban kimutatott 7091 korona 06 fillérrel együtt 9436 korona 46 fillér. *Futó András* püspöki titkár.

Most jelent meg!

MENNYORSZÁG KAPUJA

Imádságok konfirmált és felszédül: ifjak és leányok számára.
Írta: **SZOLNOKY GERZSON.**

A hivatott ima író nagy hiányt pótol ezen könyvecske megírásával. — Van e kis zsebkönyvben a hétköznapi, vasárnapi, bűnbánati és ünnepi imádságokon kívül több alkalmi imádság is az ifjúság életében előforduló fontosabb alkalmakra és kedélymozzanatokra.

Ára a **168 oldalra** terjedő $12\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ cm. nagyságú, **zsebbe tehető** könyvnek **díszes kemény vászonkötésben** 1 korona 20 fillér. — A nagytiszteletű Lelkeszi Karnak **10 példány** megrendelésénél darabját **96 fillér, 25 példánynál 90 fillér, 50 példánynál 84 fillér, 100 példánynál 78 fillér, 1000 példánynál** darabját **66 fillér** kedvezményes áron szállítjuk. **Kapható:**

HEGEDÜS és SÁNDOR
protestáns irod. könyvkiadóhivatalában. **DEBRECZEN.**

GEBAUER KÁROLY és TSA.

ELSŐ DEBRECENI TEMETKEZÉSI INTÉZET.
(KOSSUTH-UTCA 2-IK SZÁM.)

Debreczen szabad királyi város legrégebb temetkezési vállalata. Alapított 1868. évben

Elvállal temetések rendezését Debreczenben, valamint az ország bármely részében, a legmagasabb kivánalmaknak megfelelő kivitelben.

Kegyeletteljes pontossággal végez exhumálást, hulla szállítást minden országból vagy a határ bármely részéből, előre megállapított legszolidabb árak mellett.

Állandó gyári raktár:

Minden kivitelű érc, fa, selyem, bársony, bronzírozott és fényezett koporsókból, dús választék művirág és érc koszorúkból.

Sürgőnycim: Gebauer temetkezési intézet Debreczen.

Telefon: nappal 103-ik szám, éjjel 60 szám.

Temetések megrendelése éjjel is elfogadtatik.

Lelkészek és vallásstanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyercsy Béla.

Előfizetési díja egy évre **2 kor.** Az **Ébresztőnek** minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében az 1915. év végén 1300 fogyasztási szövetkezet működött, amelyek összforgalma 60.000.000 korona volt.

Földművelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el. □□